

ІНСТИТУТ МАГІСТРАТУРИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

На підставі аналізу нормативно-правових документів, що регламентують функціонування сфери вищої освіти України, досліджено формування законодавчого підґрунтя вітчизняного інституту магістратури. Висвітлено національні та європейські нормативні документи, що сприяють адаптації законодавства України до Європейського освітнього простору.

Ключові слова: *нормативно-правове підґрунтя, вища освіта, магістратура, освітньо-кваліфікаційний рівень, магістр.*

На основани анализа нормативно-правовых документов, которые регламентируют функционирование сферы высшего образования Украины, рассмотрено формирование законодательной базы отечественного института магистратуры, а также национальные и европейские нормативные документы, которые способствуют адаптации законодательства Украины к Европейскому образовательному пространству.

Ключевые слова: *нормативно-правовая база, высшее образование, магистратура, образовательно-квалификационный уровень, магистр.*

On the basis of normative-legal documents, that regulate functioning of Ukrainian higher educational establishments' sphere, was investigated the formation of legislative basis of national master institute. In the article were highlighted national and European normative documents that help adaptation of Ukrainian legislation to the European educational space.

Key words: *normative-legal basis, higher education, master course, educational-qualified level, master*

Постановка проблеми. Для кращого сприйняття та прогнозування ефективності системи вищої освіти потрібне чітке усвідомлення та досконале вивчення її сучасної структури й законодавчої бази.

Вища школа сьогодні виконує важливе соціальне замовлення держави. Вона формує інтелектуальний потенціал України, забезпечує висококваліфікованими фахівцями галузі народного господарства, науки, культури [2]. Вітчизняний та зарубіжний досвід переконують, що кінцевою метою освіти у вищій школі є людина, її внутрішній світ та здоров'я: духовне, інтелектуальне, фізичне. Виховувати свідому особистість, пробуджувати й культивувати в ній найвищі духовні цінності та чесноти – ось що має бути в центрі уваги теорії та практики вищої освіти.

Домінуюча в сучасному суспільстві система освіти, як зазначає Ю.В.Сухарніков, узгоджується з певним офіційним запропонованим зразком як з таким, що «задає» обсяг одержуваних знань, навчання новим навичкам і ідеям і має відповідати:

а) нормативному канону особистості (громадянина), ухваленому правовому суспільстві;

б) нормативним вимогам виконання поширення у конкретному суспільстві соціальних ролей [2].

Отже, функціонування системи формальної освіти визначається культурними стандартами, що склалися у суспільстві, ідеалами, політичними установками, які

втілюються в політиці, що запроваджується державою в галузі освіти.

Чи відповідає такому орієнтиру сучасна структура вищої освіти України та її законодавчі норми? Протягом останніх років у зв'язку з підготовкою та приєднанням України до Болонського процесу система вищої освіти активізувалася, зокрема модернізовано її законодавчу базу. Щоправда, ці процеси стримуються деякими протиріччями між вимогами ринку праці та системою підготовки фахівців, освітніми професійними кваліфікаціями, що нівелюють статус освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, надмірною централізацією управління вищими навчальними закладами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Потужну аналітико-дослідницьку роботу у напрямі висвітлення різноманітних аспектів становлення та розвитку магістратури в Україні виконали такі українські науковці: В. Г. Кремень, В. О. Огнев'юк, К. С. Островський, О. В. Глузман, В. О. Радкевич, В. С. Сенашенко, М. Г. Дудка, К. В. Корсак, Г. М. Падалка, С. О. Сисоєва та ін. Актуальні проблеми створення нормативно-правового підґрунтя вищої освіти обговорено у дослідженнях О. Л. Голубенка, В. І. Лугового, О. В. Поступної та ін. Однак проблема нормативно-правового забезпечення функціонування магістратури в Україні залишається мало досліджуваною.

Зауважимо, що саме правове регулювання професійної підготовки магістрів та його наукове обґрунтування відіграє значну роль у створенні європейської зони вищої освіти в Україні.

Адже, перехід до ступеневої системи освіти і створення інституту магістратури передбачає оновлення сутності професійної підготовки фахівців усіх кваліфікаційних рівнів, які у майбутньому мають забезпечити динамічний розвиток та конкурентоспроможність економіки нашої країни. Зауважимо, що саме магістри, наділені глибокими фундаментальними та спеціальними знаннями, творчим потенціалом, здатні забезпечити відтворення та розвиток інноваційної економіки та демократизації суспільства. Тому аналіз і визначення основних нормативно-правових документів, що регламентують функціонування вищої освіти і розвиток магістратури в Україні, зокрема, є досить актуальною проблемою сьогодення.

Мета наукового дослідження – проаналізувати основні вітчизняні та міжнародні нормативно-правові документи, що регламентують функціонування та розвиток інституту магістратури в Україні.

Виклад основного матеріалу. В контексті досліджуваної проблеми апелюємо до витоків становлення магістратури в Україні. Зауважимо, що цей процес невіддільний від загального процесу становлення структури та законодавчої бази вищої освіти з усіма його особливостями та протиріччями.

У перші роки незалежності система освіти України існувала за законодавчими актами Української РСР. Так, наприклад, Закон УРСР «Про освіту» від 23 травня 1991 р. № 100/96 визнає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства; визначає мету та структуру освіти, досліджує вищу освіту як складову загальної системи освіти, що забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до інтересів та здібностей громадян країни [11, с.8].

Основні принципи реформування системи освіти в незалежній Україні було визначено ще у Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») [1]. Її було представлено на Першому конгресі українських освітян і схвалено у 1993 році. У цьому документі вперше у незалежній Україні окреслено шляхи оптимізації системи управління освітою на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. Зокрема висвітлено питання, пов'язані з доступністю до вищої освіти, сутністю та координацією системи вищої освіти, методами викладання, автономією, державним контролем над освітою, диверсифікацією освітнього планування й фінансування, демократизацією управління вищими навчальними закладами. У документі було зазначено, що формування мережі вищих навчальних закладів має здійснюватися за освітніми кваліфікаційними рівнями, типами навчальних закладів, формами і методами навчання. Було акцентовано на важливість і необхідність піднесення вищої освіти України на рівень досягнень розвинутих країн світу та її інтеграцію у міжнародне науково-освітнє співробітництво.

На основі Закону України «Про освіту» і Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття») опрацьовано певні нормативні акти. Так, у червні 1992 р. Кабінет Міністрів ухвалив «Положення про акредитацію вищих навчальних закладів», у лютому 1994 р. «Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» та новий «Перелік напрямів базової освіти та кваліфікаційних рівнів у навчальних закладах України», у вересні 1996 р. – «Про державний вищий навчальний заклад» [3].

Наведені принципи втілено як право усіх громадян у Конституції України 1996 р. Так, відповідно до статті 53 Конституції України, кожен має право на освіту і держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти у державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної; професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти, різних форм навчання, надання державних стипендій, пільг учням і студентам. Громадяни мають право безоплатно здобувати вищу освіту у державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

У цей час Міністерство освіти і науки України ухвалило наказ «Про затвердження положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» (2 червня 1993 р.) та затвердило програму підготовки бакалаврів (червень 1994 р.), молодих спеціалістів (листопад 1994 р.), спеціаліста (лютий 1995 р.).

Навчання фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Магістр» у вищих навчальних закладах України розпочалося у 1993 - 1997 роках. Так, у 1993/94 навчальному році, як експеримент, за згодою Міністерства освіти і науки України у Державному університеті «Львівська політехніка» було розпочато підготовку магістрів після отримання диплома спеціаліста з терміном навчання 1 рік (два семестри) (Наказ Міністерства освіти і науки України № 48 «Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівня акредитації»). Саме у цей період за згодою Міністерства сільського господарства та продовольства (лист № 686 від 21.10.94 р.) та Міністерства освіти і науки України (лист № 119-160 від 05.05.95 р.) розпочато підготовку магістрів у Національному аграрному університеті (нині – Національний університет біоресурсів і природокористування України).

На підставі «Положення про освітні кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» від 20 січня 1998 р. № 65 в Україні запроваджується підготовка магістрів і в інших навчальних закладах за послідовною і паралельною схемами [8].

У цей час відбувається перебудова внутрішньої організаційної культури вищих навчальних закладів, насамперед серед III-IV рівнів акредитації, та вдосконалення форм організації навчального процесу та контролю оцінки знань студентів. У багатьох вищих навчальних закладах заходи проводились із

урахуванням принципів Болонського процесу. З кінця 90-х рр. XX ст. Цей досвід узагальнювався Міністерством освіти і науки України і у різних формах почав поширюватися у вищих навчальних закладах (наради керівників і професорсько-викладацького складу; інструктивні листи Міністерства освіти і науки України; науково-практичні конференції). Цим було покладено новий етап впровадження у вищих навчальних закладах України принципів Болонського процесу. Перед Україною, як учасницею Болонського процесу, постала низка першорядних ключових завдань, що передбачали запровадження стандартів, рекомендацій та основних інструментів Європейського простору вищої освіти: запровадження трициклової системи освіти (бакалавр, магістр, інтегрований магістр (професійна підготовка), доктор філософії (PhD), інноваційної Європейської кредитно-трансферної системи; Додатку до диплома європейського зразка; Національної рамки кваліфікацій. Це стало можливим завдяки створенню законодавчо-нормативної бази у сфері вищої освіти перегляду існуючих нормативних документів і ухвалення нових законів та здійсненню заходів щодо визначення статусу вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації та перебудови напрямів і форм навчально-виховної роботи. Відтак, варто зазначити, що введення в систему професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» було необхідною умовою інтеграції України до Європейського простору вищої освіти.

З урахуванням зазначеного було опрацьовано і ухвалено Закон України «Про вищу освіту» (січень 2002 року), який є законодавчим підґрунтям для вищої освіти України і донині. Закон доповнено іншими більш вузькими нормативно-правовими актами, а також указами Президента України та постановами Кабінету Міністрів України. Запровадження цього законодавства вимагало серйозних перетворень у структурі, сутності, фінансуванні та управлінні освітою. Ці реформи мали на меті наблизити українську національну систему освіти до європейської. Приєднання України до Болонського процесу у травні 2005 року на Конференції міністрів вищої освіти у м. Берген (Норвегія) було важливим кроком і стимулом для досягнення поставлених цілей.

Організаційна структура вищої освіти України базується на таких поняттях, як освітній та освітньо-кваліфікаційний рівні. Освітній рівень у вищій школі – це характеристика освіти особи за ознакою рівня сформованості рис людини, що забезпечують її всебічний розвиток як особистості, і достатніх для здобуття відповідної кваліфікації. Освітньо-кваліфікаційний рівень у вищій освіті – це характеристика освіти особи за ознаками рівня сформованості якостей людини, що забезпечують її здатність виконувати відповідні фахові завдання та обов'язки певного кваліфікаційного рівня [6]. Відтак, Законом України «Про освіту» із змінами, внесеними Законом № 29 від 23.12.2010 р., встановлено, що підготовка фахівців у вищих навчальних закладах України здійснюється за такими освітньо-кваліфікаційними рівнями: кваліфіко-

ваний робітник, молодий спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр [6]. Докладна характеристика цих рівнів подається у Положенні про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), що ухвалено Постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 р. № 65, зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів № 67 від 23.04.99 р. та № 1482 від 13.08.99 р. Закон України «Про вищу освіту» визначає взаємодію між трьома освітньо-кваліфікаційними та чотирма рівнями акредитації вищих навчальних закладів.

Останніми роками, на думку науковців, в Україні склалася певна і відносно уособлена система нормативно-правових актів, що регламентують складні і багатопланові за характером відносини в системі магістратури [12, с. 173].

Сьогодні підготовка в магістраті здійснюється на основі нормативно-правових документів України, серед яких варто зазначити такі: Закон України «Про освіту» (1991 р.); Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту (1998 р.); Лист Міністерства освіти і науки «Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) (2001 р.); Закон України «Про вищу освіту» (2002 р.); Наказ МОН «Щодо Положення про організацію наукової, науково-технічної діяльності у вищих навчальних закладах III та IV рівнів акредитації» (2006 р.); Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра» (2010 р.); Наказ Міністерства освіти і науки «Про введення в дію переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра» (2010 р.); Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій (2011 р.) тощо.

Всі наведені нормативно-правові документи регламентують функціонування вищої освіти в країні і досліджують такі аспекти підготовки майбутніх фахівців в умовах магістратури: визначення умов вступу до магістратури, перелік напрямів підготовки магістрів; виявлення специфіки організації начального процесу на основі комплексного підходу; впровадження ідеї неперервної освіти магістрів.

Проаналізуємо детальніше основні положення нормативно-правових документів, які надають характеристику освітньо-кваліфікаційному рівню «Магістр».

Згідно з Положенням про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) [6], «магістр» - це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні уміння та знання інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування та продукування нових знань для розв'язання проблемних завдань у певній галузі народного господарства. У листі МОН № 1.9-168 від 25.04.01 р. «Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), додається, що магістрантом може бути особа, яка здобула вищу освіту до запровадження в Україні ступеневої вищої освіти [10].

У статті 8 Закону України «Про вищу освіту» від 17.01.02 № 2984 подається тлумачення поняття «магістр» як освітньо-кваліфікаційного рівня освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні вміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності [6].

Узагальнюючи вище наведені нормативно-законодавчі документи, можна стверджувати, що фахівець, який здобув освітньо-кваліфікаційний рівень магістра, повинен мати поглиблені знання з обраної спеціальності, уміння інноваційного характеру, навички науково-дослідницької (творчої) діяльності, набуті певний досвід застосування одержаних знань і вмінь продукувати елементи нових знань для розв'язання завдань у відповідній сфері професійної діяльності.

Відповідно до Закону України «Про освіту» [11] і рішення Міністерства освіти і науки України, право підготовки магістрів надається вищим навчальним закладам III-IV рівнів акредитації за наявності ліцензії на право впровадження освітньої діяльності за IV рівнем акредитації з відповідної спеціальності.

Підготовка магістрів відбувається за напрямками та спеціальностями, затвердженими Постановою Кабінету міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 787 [5] та узгоджується з освітньо-професійними програмами, освітньо-кваліфікаційними характеристиками, навчальними планами, програмами навчальних дисциплін та іншими нормативно-правовими документами у галузі вищої освіти.

Сутність освіти магістрів визначається відповідним галузевим стандартом вищої освіти України, а саме: освітньо-кваліфікаційною характеристикою, освітньо-професійною програмою підготовки і структурно-логічною схемою, на основі яких опрацьовуються робочі навчальні плани.

Нормативний термін навчання у магістратурі, наведений в «Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» (1998 р.), визначається освітньо-професійною програмою та не може перевищувати одного року, а для деяких спеціальностей, за погодженням з Міністерством освіти і науки може бути встановлено термін півтора роки.

Зауважимо, що Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України вважає, що однорічна підготовка магістрів, яка наявна наразі у вищих навчальних закладах держави, не відповідає сучасній практиці підготовки фахівців. Наказом Міністерства освіти і науки «Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні» термін навчання для них рекомендується продовжити до 1,5-2 років [9]. Варто зазначити, що цей документ по суті став спробою Міністерства освіти і науки України зорієнтувати підготовку магістрів щодо динаміки сучасного ринку праці та створити належні умови для творчого розвитку майбутніх фахівців. Для цього у «Концепції організації підготовки магістрів в Україні» пропонується здійснювати підготовку за спеціальностями та освітніми програмами. Національна рамка кваліфікацій може визначити можливі кваліфікації для магістрів

певного напрямку підготовки, а вищі навчальні заклади обиратимуть одну чи дві з них для своїх магістерських програм [9]. Зауважимо, що чинне законодавство сьогодні обмежується лише професійним спрямуванням підготовки магістрів. Проте у більшості країн світу підготовка магістрів відбувається за двома спрямуваннями: виробничим (магістр спеціальності) та науковим (магістр наук). Таку схему пропонують нині і деякі провідні університети і в Україні.

Освітні програми згідно з «Концепцією організації підготовки магістрів в Україні» можуть бути поділені на [19]:

- дослідницькі, що передбачають поглиблення досліджень в одній з наукових галузей;
- професійні, що передбачають розвиток професійних та формування управлінських компетенцій у певній галузі професійної діяльності;
- кар'єрні, що передбачають вдосконалення (просування) здобутих теоретичних знань і практичного досвіду для кар'єрного зростання та підготовки до здійснення управлінської діяльності.

Важливість такого розподілу Міністерство освіти і науки вбачало у необхідності виділити підготовку майбутніх наукових і науково-педагогічних працівників, а також посилити практичну спрямованість професійних магістерських програм. Окрім того, запропонований розподіл дасть змогу максимально враховувати особистісні потреби студентської молоді та створити умови для реалізації індивідуальних траєкторій навчання з урахуванням потреб сучасного ринку праці.

Задля ефективного розвитку магістратури в Україні, на нашу думку, необхідне сучасне законодавство, адекватне європейським та світовим нормативно-правовим документам у сфері вищої освіти. Із огляду на сучасні тенденції, зокрема та теренах Європи, можна констатувати, що завдяки реформам системи вищої освіти у Європейському просторі нині досягнуто більшої відповідності й порівняності кваліфікацій на національному й міжнародному рівнях. Основні інструменти європейської вищої освіти – Європейська кредитно-трансферна система (ECTS), Додаток до диплома (DS), Національні рамки кваліфікацій (NAF) стали загальноприйнятими. Активно запроваджується у вищих навчальних закладах Європи нова трициклова структура вищої освіти: бакалавр – магістр – доктор філософії (PhD).

Схема «бакалавр – магістр» стала своєрідним світовим стандартом, її ухвалення сприяло визнанню європейських циклів як у Європі, так і у світі. Україні варто спрямовувати своє законодавство за загальноприйнятими світовими тенденціями задля наближення національної вищої освіти до інтеграційних процесів у сфері вищої освіти.

Насамперед, законодавство України у сфері вищої освіти має забезпечувати випереджувальний розвиток магістратури, як каталізатора інноваційного розвитку виробництва та наукоємних технологій. Адже магістерська підготовка суттєво більш індивідуалізована і поглиблена порівняно з бакалавратом, передбачає не

тільки синтез і поглиблення раніше отриманих знань, але й можливість здійснювати індивідуальну освітньо-наукову програму, під час якої розкриваються креативні і когнітивні здібності магістранта.

Спроби законодавства України щодо розвитку творчих здібностей та дослідницьких умінь магістрів і диференціації підготовки було здійснено у Листі МОН «Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» (2001 р.). У документі акцентовано увагу на організаційних особливостях підготовки магістрів, спрямованих на розвиток їх творчих здібностей:

- підготовка магістрів у системі вищої освіти спрямована на створення умов для творчого розвитку обдарованої особистості і підготовку фахівців за одним із функціональних напрямів діяльності: науково-дослідним (творчим), науково-педагогічним, управлінським;

- магістерська робота, що виконується на завершальному етапі навчання, повинна передбачати проведення наукових досліджень (творчих опрацювань) з проблем відповідної галузі [10].

Ідею дослідницького характеру магістерської підготовки підтримано і у Наказі МОН від 10.02.2010 р. № 99 «Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні» [9]. Окрім розподілу підготовки магістрів на дослідницькі, професійні та кар'єрні напрями, у документі запропоновано надати магістерській роботі статус магістерської дисертації та встановити запитати, які будуть уособлювати високий статус та вимоги до магістрів:

- оприлюднення теми магістерської роботи на сайті вищого навчального закладу;

- обов'язковість опублікування статті в науковому журналі, збірці та (або на сайті вищого навчального закладу в електронному вигляді);

- запровадження інституту опонентів при захисті магістерської роботи;

- одноосібний виступ з доповіддю за тематикою магістерської роботи не менше ніж на двох наукових конференціях.

Відсутність у системі вищої освіти цільової державної програми щодо підготовки магістрів призводить до того, що вищі навчальні заклади мають другорядне значення у здійсненні передових наукових досліджень. Останнє, у свою чергу, призводить до другорядності університетської науки як і у системі державних пріоритетів, так і у принципах її фінансування, що суперечить світовій практиці. Через це суттєво знижується науковий рівень педагогічних колективів, наукових шкіл, дослідницьких центрів вищих навчальних закладів.

Наступним суттєвим чинником в організації підготовки магістрів, що сприятиме адаптації вищої освіти України до світових стандартів є впровадження Національної програми кваліфікацій. Концептуальну основу Національної рамки кваліфікацій України складають загальноєвропейські та національні документи, які є підґрунтям реформ, що відбуваються у сфері вищої освіти на теренах європейського простору вищої освіти, міжнародні зобов'язання, ухвалені

Україною в межах Болонського та Копенгагського процесів, та висновки обговорення потреб національної економіки у кваліфікованих кадрах представниками Верховної Ради України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства промислової політики України, Федерації і Конференції роботодавців України, Української асоціації якості, вищих навчальних закладів та профільних наукових установ України [14]. Безперечним досягненням у реалізації цього завдання стала Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», створена на основі Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (Бергенське комюніке, 2005 р.) та Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (Копенгагенське комюніке, 2008 р.) [7].

Наступною проблемою актуалізації нормативно-правового забезпечення підготовки магістрів з урахуванням комплексного реформування в межах Європейського простору вищої освіти є необхідність принципових модифікацій у забезпеченні організації навчання фахівців протягом усього життя. Аналіз документів Болонського процесу під кутом концепції навчання впродовж життя свідчить, що у всіх документах Болонського процесу не тільки віднайшли своє відображення ідеї неперервної професійної освіти, а й самі заходи щодо створення єдиного європейського освітнього простору щільно пов'язані з реалізацією ідей неперервності у здобутті і підтримці певного освітнього рівня.

Визначено вісім ключових умінь та навичок: спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математичні навички; навички в галузі інформатики; вміння навчатися; міжособистісні, міжкультурні навички; ділові якості; культурна експресія [15]. Для цього вважається необхідним удосконалення (а у випадку нашої країни і опрацювання) методики неперервної професійної освіти як до, так і у межах вищої освіти відповідно до потреб і можливостей громадян.

Отже, в Україні на часі опрацювання Концепції та Програми розвитку в Україні системи освіти впродовж життя, в яких необхідно визначити моделі для оцінки й визнання попереднього навчання; основні навички і ключові компетенції; підготувати персонал для системи навчання протягом життя тощо [12, с.179].

Наріжним каменем у професійній підготовці магістрів в Україні є працевлаштування випускників магістратури. Останнім часом сформувався соціальний песимізм молоді у визнанні своїх зусиль у пошуках цікавої і змістової роботи. Водночас сучасна ринкова ситуація вимагає від молоді соціальної активності, цілеспрямованості, наполегливості. Ті студенти магістратури, котрі навчаються коштом державного замовлення, теоретично мають погоджуватися на ті місця роботи, що їм пропонує державне агентство із працевлаштування. Магістр-випускник повинен пропрацювати у державному секторі щонайменше три роки. Якщо випускник відмовляється від запропонованого державного місця роботи, то він має відшкодувати

державі повну вартість свого навчання в університеті. Проте на практиці ця схема не діє у зв'язку з приватизацією великих державних підприємств. Частина ж молоді в Україні все ще не готова до повноцінного життя за таких умов і вважає важливим захист державою соціальної стабільності у суспільстві [4].

Зауважимо, що значна частина документів, щодо Болонського процесу, визначають процес працевлаштування як такий, що пов'язаний із запровадженням двоступеневої системи вищої освіти та Додатку до диплома. Так, зокрема, задля поліпшення ситуації у сфері працевлаштування і просування академічного визнання та подальшого навчання магістрів, у Берліні (2003 р. маістри європейських країн визначають мету, у рамках якої кожному студенту-випускнику, починаючи з 2005 р. повинні автоматично і безкоштовно видавати додатки до диплома європейського зразка. Він має бути виданий одною із поширеніших європейських мов. Міністри закликали установи і роботодавців послуговуватися додатками до диплома і користуватися перевагами поліпшеної, більш гнучкої і прозорої системи ступенів вищої освіти.

Уряд України намагається робити деякі кроки щодо поліпшення ситуації у сфері працевлаштування випускників вищих навчальних закладів та узгодження розв'язання цього питання з міжнародними стандартами. Так, у 2010 році Міністерством освіти і науки України

було опрацьовано «Рекомендації щодо заповнення Додатка до диплома європейського зразка у вищих навчальних закладах України, де визначається структура Додатка і процедура його заповнення. Втім, зазначимо, що наразі система вищої освіти України потребує національної стратегії у сфері працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, запровадження відповідних програм розвитку навичок працевлаштування студентів.

Висновки. Отже, спираючись на вищевикладене, можна констатувати, що наразі підготовка магістрів в Україні у законодавчому полі регулюється низкою нормативно-правових актів. Втім, на нашу думку, реформування системи вищої освіти в Україні нерозривно пов'язане з оптимізацією магістерської підготовки і, насамперед, у законотворчому аспекті. Ініціатива у наведеному питанні має йти як від Міністерства освіти і науки України, яке в нашій державі порівняно з іншими країнами має чималі повноваження щодо реалізації державної політики в освітній галузі, так і від вищих навчальних закладів, які також наділені правами подавати пропозиції щодо внесення змін до законодавства у сфері вищої освіти. За таких умов можливо створити нову систему організації професійної підготовки магістрів, яка озброїть майбутнього фахівця навичками аналізу та інтеграції набутих знань і вмінь та застосування наявного досвіду для особистісного саморозвитку і самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). – К.: Рад. шк., 1994. – 61 с.
2. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В. С. Журавський. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 416 с.
3. Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – С. 382–398.
4. Панин Н. В. Молодость Украины: структура ценностей, социальное самочувствие и морально-психологическое состояние в условиях тотальной анемии / Н. В. Панин // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2001. – № 1. – С. 5–26.
5. Про введення в дію переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 787 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://Document.ua/pro_vvedennja_v_diyu_pereliku_specialnosti_zajarimi_zliuyn_doc_38057.html.
6. Про вищу освіту: Закон України від 17.01.02 № 2984-III // ВВР. – № 20. – С. 134.
7. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon_2.rada.gov.ua/lows/show/.
8. Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) від 20 січня 1998 р. № 65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/lars/chow/65-98n>.
9. Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні: Наказ МОН від 10.02.10 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Vichya_osvita/7094/.
10. Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту): лист МОН № 1/9-168 від 25.04.01 р. [Електронний ресурс] Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Vasha_osvita/3118/.
11. Про освіту: Закон України від 23.05.1991 р. № 100/96. – ВР. – К.: Генеза, 1996. – 36 с. (с. 8)
12. Проценко О. Б. Нормативно-правове забезпечення інституту магістратури в Україні / О. Б. Проценко // Педагогічний процес. – 2012. – Вип. 5. – С. 171–182 (с. 173).
13. Проценко О. Б. Нормативно-правове забезпечення інституту магістратури в Україні / О. Б. Проценко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2012. – Випуск 5, – С. 171–182 (с. 179).
14. Сухарніков Юрій. Диверсифікація вищої освіти в контексті розробки національної рамки кваліфікацій України / Юрій Сухарніков // Вища школа. – 2009. - № 3. – С. 26–43 (с. 26).
15. Степко М. Ф. Болонський процес у фактах і документах / М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. – Київ – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.tspu.edu.ua>.

Рецензенти: Мещанінов О. П., д.пед.н., професор;
Лебідь С. Г., к.пед.н., доцент.